

teologii w uniwersytetach niemieckich, przy jednoczesnym stwierdzeniu występującego tam kryzysu tej dyscypliny.

Anna Z. Zmorzanka – Lublin, KUL

**5. Jubileuszowa Konferencja Naukowa  
STAROŻYTNY DRAMAT. TEORIA, PRAKTYKA, RECEPCJA  
ku czci Panów Profesorów: Roberta Chodkowskiego i Henryka Podbielskiego  
(Lublin, 8-10 X 2009)**

W dniach 8-10 X 2009 roku odbyła się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II Jubileuszowa Konferencja Naukowa pt.: *Starożytny dramat. Teoria, praktyka, recepcja*, została ona zorganizowana przez Instytut Filologii Klasycznej ku czci Panów Profesorów: Roberta Chodkowskiego i Henryka Podbielskiego, w 70. rocznicę ich urodzin.

**Prof. Robert Chodkowski** (ur. 1938), zatrudniony w Instytucie Filologii Klasycznej KUL od 1966 r., stopień doktora uzyskał w 1973 r., na podstawie dysertacji pt. *Funkcja obrazów scenicznych w tragediach Ajschylosa*, wydanej później drukiem przez Ossolineum w 1975 roku. W latach następnych odbywał staż na Uniwersytecie Lowańskim w Belgii, a także przebywał na kilku wyjazdach stypendialnych we Włoszech, Anglii i Francji. Stopień doktora habilitowanego uzyskał na podstawie rozprawy: „*Agamemnon*” *Ajschylosa. Studium nad strukturą tragedii lirycznej* (Lublin 1985). W 1992 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1996 r. otrzymał tytuł naukowy profesora m.in. na podstawie monografii: *Ajschylos i jego twórczość tragiczna*; od 2000 r. jest zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego KUL.

W następnych latach prof. Chodkowski wydał drukiem kolejną monografię: *Teatr grecki* (2003), oraz nowe przekłady tragedii Sofoklesa, poprzedzone komentarzem i naukową interpretacją: *Antygona* (2004), *Król Edyp* (2007) i *Elektra* (2008). W jego przygotowaniu znajduje się też tłumaczenie pozostałych czterech tragedii Sofoklesa oraz *Medei* Eurypidesa. Dorobek naukowy prof. Chodkowskiego obejmuje ponadto kilkadziesiąt artykułów i recenzji, dotyczących głównie twórczości wielkich tragiczków greckich oraz *Poetyki* Arystotelesa.

W Instytucie Filologii Klasycznej prof. Chodkowski stworzył Katedrę Dramatu i Teatru Antycznego, którą kieruje od 1996 r.; w latach 1998-2001 pełnił też funkcję dyrektora tego Instytutu. Profesor Robert Chodkowski od wielu lat jest też członkiem Polskiego Towarzystwa Filologicznego, w którym pełnił m.in. funkcję sekretarza i prezesa Oddziału Lubelskiego oraz członka Zarządu Głównego. Przez dwie kadencje był członkiem Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, natomiast już trzecią kadencję wchodzi w skład Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN. Brał też udział w pracach Towarzystwa Naukowego KUL i jego Wydawnictwa: najpierw sprawował w nim funkcję sekretarza, potem przewodniczącego Wydziału Historyczno-Filologicznego TN KUL, a następnie był członkiem Zarządu Głównego i jego sekretarzem generalnym. Decyzją ks. arcybiskupa Józefa Życińskiego został mianowany członkiem Komisji Naukowej przy Wielkim Kanclerzu KUL na dwie kolejne kadencje od 2002 do 2008 roku.

**Prof. Henryk Podbielski** (ur. 1939), zatrudniony w Instytucie Filologii Klasycznej od 1963 r., uzyskał stopień doktora w 1969 r. na podstawie rozprawy

pt.: *Struktura homeryckiego hymnu do Afrodyty na tle tradycji literackiej*; została ona opublikowana w 1971 r. na wniosek recenzentów w języku francuskim w serii Archiwum Filologicznego PAN. Po uzyskaniu tytułu doktora prof. Podbielski odbył zagraniczny staż na Uniwersytecie w Louvain, zaś w 1974 r. przedstawił rozprawę habilitacyjną pt.: *Mit kosmogoniczny w Teogonii Hezjoda*, uzyskując na jej podstawie w 1975 r. stopień doktora habilitowanego.

Od 1980 r. w zainteresowaniach naukowych prof. Podbielskiego nastąpił zwrot ku starożytnej teorii literatury, w ramach której dokonał nowego przekładu *Poetyki* Arystotelesa, uzupełniając go obszernym wstępem i komentarzem. Przekład ten ukazał się w serii II Biblioteki Narodowej wydawnictwa Ossolineum w 1983 r. (następne drugie, poprawione wydanie w r. 1989). Prof. Podbielski dokonał też pierwszego przekładu na język polski całej *Retoryki* Arystotelesa, poprzedzając go wstępem i uzupełniając komentarzem historyczno-filologicznym. *Poetyka i Retoryka* wydane najpierw razem w serii „Biblioteka Klasyków Filozofii” (Warszawa 1988, PWN) trafiły potem do VI tomu *Dzieł wszystkich Arystotelesa* (Warszawa 2001, s. 302-478, 574-626). W tomie tym opublikowany został też pierwszy polski przekład *Retoryki dla Aleksandra* (tamże, s. 496-561). Tom ten zamyka obszernie „Posłowie” autorstwa prof. Podbielskiego – stanowiące syntetyczne spojrzenie filologa na całokształt twórczości Arystotelesa (tamże, s. 846-921).

W latach 1999-2001 prof. Henryk Podbielski kierował finansowanym przez KBN projektem badawczym *Literatura starożytnej Grecji*, stanowiącym olbrzymią syntezę literatury greckiej od Homera (VIII w. prz. Chr.) po Nonnosa (V w. po Chr.). Opracowanie to, zawarte w dwóch tomach, liczy 2116 stron, a zostało wydane przez TN KUL (Lublin 2005). Pracowało nad nim 26 najlepszych hellenistów w Polsce (w tym również profesorowie R. Chodkowski i H. Podbielski). Ponadto prof. H. Podbielski kieruje Katedrą Filologii Greckiej (wcześniej nosiła ona nazwę I Katedry Filologii Klasycznej) od 1975 r., tytuł naukowy profesora uzyskał w 1985 r., a od r. 1992 jest zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego. Obecnie realizuje grant badawczy pt.: *Retoryka Hermogenesa i jego „Progymnasmata”*. Podczas swej pracy na KUL pełnił też wiele różnych funkcji: kierownika Sekcji Filologii Klasycznej (1985-1993), prezesa lubelskiego Koła Polskiego Towarzystwa Filologicznego (1983-2000), wiceprezesa Zarządu Głównego PTF (1992-1995), prodziekana Wydziału Nauk Humanistycznych KUL (1993-1999). Jest również członkiem kilku towarzystw naukowych: Lubelskiego Towarzystwa Naukowego (od 1975), Towarzystwa Naukowego KUL, Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej (od 1975), członkiem korespondencyjnym PAU w Krakowie (Wydział Filologiczny).

Podczas trwania konferencji mieliśmy okazję gościć prelegentów niemal ze wszystkich ośrodków uniwersyteckich w Polsce oraz zapoznać się z wieloma ciekawymi ich wypowiedziami, poświęconymi przede wszystkim dramатовi starożytnemu i greckiej sztuce retorycznej. A oto oni:

**Prof. Jerzy Danielewicz** (UAM, Poznań) referatem *Epicharmowa „techné rhetorike”* przybliżył postać Epicharma, greckiego poety dramatycznego (530-440 prz. Chr.), który uważany jest za twórcę komedii sycylijskiej, zbliżonej w swej formie do mimu i farsy. Autor ten wywarł duży wpływ na rozwój komedii attyckiej, a na podstawie zachowanych fragmentów jego dzieł widać wyraźnie, iż interesowały go również tematy związane z dialektyką i sztuką retoryczną. Właśnie w koloniach greckich na Sycylii narodziła się pierwsza w świecie helleńskim refleksja nad

wymową. Prof. Danielewicz przedstawił szczegółowo te tropy i figury retoryczne stosowane przez Epicharma, które znalazły swoją kontynuację w późniejszych studiach nad sztuką wymowy.

**Prof. Krystyna Bartol** (UAM, Poznań) w referacie: „*Monotropos*” Frynichosa. *Komedia charakterów w czasach Arystofanesa?* nawiązała do czasów rozwoju attyckiej komedii starej. Komedia Arystofanesa poruszała aktualne tematy polityczne i społeczne, ale *Monotropos* komediopisarza greckiego Frynichosa (V w. prz. Chr.), jednego z rywali Arystofanesa, interpretowany był nieco odmiennie – jako komedia charakterów, a główny bohater miał stanowić pierwowzór postaci mizantropa, tak chętnie wykorzystywanej później w komedii nowej. Prof. Bartol, analizując wnikliwie zachowane fragmenty dochodzi do wniosku, iż jest to zbyt daleko idące stwierdzenie i mamy tu do czynienia raczej z komedią sytuacyjną, nie nakierowaną jeszcze na analizę charakterów postaci, chociaż nie powiązaną zbyt mocno z aktualnymi wydarzeniami politycznymi.

Nieco inną tematykę zaproponowała pani **dr Iwona Wiezel** (KUL), wprowadzając słuchaczy w barwną scenerię opowieści Herodota. Referat pt.: *Motywy tragiczne w „Dziejach” Herodota z Halikarnasu* przybliżył nam przede wszystkim te postacie, których losy związane są z nieubłaganą wolą bogów, ukazując, jak technika ich prezentacji zbliża *Dzieje* do wybranych przykładów tragedii greckiej. Bóstwo zostaje tu ukazane jako uosobiona siła, działająca na prawach autonomicznej postaci, zdolnej w znacznym stopniu wpływać na przebieg oraz skutki zdarzeń ujętych w opowieści. Taki rodzaj prezentacji, zarzucony w późniejszej narracji historycznej może mieć swoje zakorzenienie w technice opowiadania oralnego.

**Prof. Jadwiga Czerwińska** (UŁ, Łódź), w referacie *Wizerunki Heraklesa – metaforyczność obrazów* punktem wyjścia uczyniła metaforę oraz pokazała, w jaki sposób za jej pomocą budowane są różnorodne wizerunki tego samego bohatera. Odmienne ujęcie postaci Heraklesa w poetyckim opisie Lukiana (*Dialogi*), w tragediach Eurypidesa (*Alkestis*, *Hercules furens*), w *Obrazach* Filostrata, oraz w refleksji filozoficznej Arystotelesa, dostarcza bogatego materiału do analizy metaforycznej warstwy obrazów, stworzonych przez wymienionych autorów. Autorka prześledziła ich procesy poznawcze, odkrywając jednocześnie ten aspekt kreowanej postaci, który w poszczególnych wizerunkach okazał się najistotniejszy.

**Prof. Kazimierz Korus** (UJ, Kraków), w referacie pt.: *Mim w „Eutydemie” Platona*, zaproponował nam ciekawe i nieco odmiennie od dotychczasowego spojrzenie na jeden z wcześniejszych dialogów filozofa, ukazujący Sokratesa jako przeciwnika sofistów, rozprawiającego z nimi w gimnazjone, wśród przysłuchujących się temu młodzieńców. Chociaż Sokrates pozwala im rozwinąć cały swój kunszt i wykorzystać pełny zasób środków retorycznych, to jednocześnie prowadzi ich w ten sposób do ośmieszenia tychże umiejętności i wykazuje powierzchowną wiedzę swoich interlokutorów. Sceneria tego dialogu, drobiazgowo odtworzenie otoczenia rozmówców, dowcipne, a nawet wręcz złośliwe, odmalowanie postaci, zbliżone są w znacznej mierze do scenerii mimu antycznego, stanowiąc swoistą scenkę rodzajową, barwną i realistyczną, chociaż pozbawioną charakterystycznej dla mimu frywolności i niewybrednego humoru.

**Dr Lech Trzcionkowski** (KUL, Lublin) w referacie pt.: *Orfeusz na scenie teatru ateńskiego* przybliżył tradycję i religię orficką oraz ukazał w jaki sposób wprowadzano na scenę postać Orfeusza w dramacie ateńskim VI i V wieku prz.

Chrystusem. Postać ta pojawiała się zarówno w tragedii u Ajschylosa i Eurypidesa, jak i w komedii Arystofanesa. Tragiccy odnoszą się do nie z wielkim szacunkiem, Arystofanes natomiast parodiuje orficką kosmogonię, chociaż nigdzie nie wyszydza postaci samego Orfeusza, uważanego za wielkiego poetę, muzyka i śpiewaka, wręcz za herosa kultury bliskiego Prometeuszowi.

**Prof. Sylwester Dworacki** (UAM, Poznań) w referacie: *Tradycja literacka dialogu Lukiana „Prometeusz albo Kaukaz”* sięgnął do mitu tytana Prometeusza i jego przedstawienia w literaturze greckiej. Główne wątki związane z tym mitem odnajdujemy już u Hezjoda i w tragedii Ajschylosa *Prometeusz w okowach*. Najwybitniejszy przedstawiciel drugiej sofistyki, Lukian z Samosat sięgając do tego mitu oparł się głównie o tragedię Ajschylosa, chociaż nigdzie nie przywołuje imienia tego wielkiego tragika, pomimo że wspomina innych autorów, którzy przed nim zajmowali się tym wątkiem mitologicznym. W swych satyrycznych utworach Lukian nawiązuje przede wszystkim do motywu kary, jaka spadła na Prometeusza. Czyni to w sposób lekki i nieco szyderczy, co jest swego rodzaju ewenementem w całej literaturze greckiej, ponieważ mit ten w tradycji literackiej traktowany był do czasów Lukiana bardzo poważnie.

**Ks. prof. Augustyn Eckmann** (KUL, Lublin) wprowadził w świat literatury chrześcijańskiej, analizując poglądy św. Augustyna na utwory greckich pisarzy doby pogańskiej. Z jego referatu pt.: *Święty Augustyn o greckich autorach* poznajemy fascynację Augustyna pięknem poematów Homera, chociaż raziło go uzasadnianie niemoralnego postępowania ludzi, podobnym i występny zachowaniem się bogów. Zwracał on też uwagę na wzniosłość nauki Pitagorasa, oceniając jednocześnie surowo teorię metempsychozy. Sokratesa cenił za to, że skierował filozofię ku zagadnieniom etycznym. Wysoką wartość przyznał pismom Platona oraz *Kategoriom* Arystotelesa. Zachwycał się Plotynem, natomiast z wielkim oburzeniem wypowiadał się o bluźnierstwach Porfiriusza, skierowanych przeciw chrześcijanom.

**Prof. Małgorzata Borowska** (UW, Warszawa) w swym referacie pt.: *„Erofila” Chortatsisa, czyli odrodzenie tragedii w Grecji* przeniosła słuchaczy na Krete początku XVII wieku i zapoznała z rozwijającym się tam ówczesnie teatrem greckim. Dramaturdzy greccy czerpali wtedy chętnie z tradycji włoskiej, adaptując poetyckie i teatralne motywy włoskiego renesansu, czynili to jednak w sposób ciekawy i oryginalny. Teksty i tematykę sztuk dostosowywali tak, aby odpowiadały gustom wykształconego greckiego odbiorcy, ale nie zostały pozbawione swego ogromnego ładunku emocjonalnego. Tematyka *Erofilii* związana jest przede wszystkim z wątkiem nieszczęśliwej miłości i konfliktu rodzinnego, chociaż nie unikano wtedy w dramacie bezpośredniego nawiązywania do aktualnych wydarzeń, takich jak choćby zagrażająca ekspansja turecka. Referat uzupełniły też fragmenty tego dramatu w przekładzie własnym autorki, niesłychanie żywym i oddającym ducha oryginału.

**Prof. Stanisław Stabryła** (UJ, Kraków) w referacie: *Polskie Antyfony XX wieku* połączył dwie epoki: klasyczną czasów Sofoklesa oraz współczesną, wskazując, jak żywy odbiór w XX-wiecznej Polsce znajdował dramat *Antyгона*, i jakie treści w nim zawarte stały się źródłem inspiracji dla współczesnych polskich dramaturgów i reżyserów. Na różnorakie interpretacje tego dramatu miała niewątpliwie wpływ zaistniała w Polsce po II wojnie światowej sytuacja polityczna, kiedy to tragedię Sofoklesa usiłowano wpisać w nowe, socjalistyczne ramy widzenia świata (jak na przykład w *Ocaleniu Antyfony* Krystyny Berwińskiej – 1954). Zachodzące w Polsce

i Europie zmiany polityczne znalazły też swe odbicie w *Godzinie Antyfony* Artura Swinarskiego czy w swoistej parodii Antyfony – *Kucharkach* Nory Szczepańskiej. Najgłębiej odbija zwątpienie, rezygnację i pesymizm tamtych czasów *Cisza Romana* Brandstaettera, krótka tragedia-misterium, gdzie Antygoną wątpi w słusność swego działania i umiera w poczuciu bezsensowności swego poświęcenia.

Konferencję zakończył referat **dr Agaty Łuki** (KUL, Lublin) pt.: *Dramat w modzie, moda w dramacie*, połączony z pokazem slajdów. Mogliśmy przyjrzeć się rekonstrukcjom kostiumów i obuwia, jakich używano w starożytnym teatrze, oraz zaobserwować, w jaki sposób poszczególne elementy strojów antycznych funkcjonują w modzie współczesnej, oraz jak są wykorzystywane przez wielu znanych projektantów.

Małgorzata Siwicka – Lublin, KUL

## 6. COLLOQUIUM ORIGENIANUM DECIMUM: ORIGENES UT SCRIPTOR (Kraków, 31 VIII - 4 IX 2009)\*

W dniach od 31 sierpnia do 4 września 2009 roku, w gmachu Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie odbyło się Colloquium Origenianum Decimum. Główny ciężar przygotowań i trud organizacji podjął **Henryk Pietras SJ**, którego dzielnie wspierał sekretarz **Andrzej Dziadowiec**. W ostatnie sierpniowe popołudnie specjaliści „od Orygenesusa” z całego świata oraz zaproszeni goście pojawili się w progach jezuickiej uczelni. Po rejestracji i wstępnych powitaniach wszyscy zgromadzili się w Aula Magna, gdzie w imieniu Kościoła krakowskiego powitał zebranych kard. Franciszek Macharski, a w imieniu „Ignatianum” – prorektor ks. Grzegorz Łuszczak SJ. Następnie rozpoczęła się sesja inauguracyjna, której przewodniczył Gilles Dorival, szczególnie zasłużony dla Colloquia Origeniana. Pierwszy wykład zatytułowany *Polish archeological exploration of the Alexandrian School* wygłosił **Adam Łukaszewicz** (UW, Warszawa). Prelegent zaprezentował niezwykle bogate dokonania polskiej misji archeologicznej w Aleksandrii i Górnym Egipcie, zapoczątkowane zaraz po drugiej wojnie światowej przez prof. Kazimierza Michałowskiego i kontynuowane z powodzeniem do dziś; wykład został zilustrowany licznymi fotografiami dokumentalnymi z wykopalisk w Aleksandrii. Drugim prelegentem był **Lorenzo Perrone** z Uniwersytetu w Bolonii, którego wystąpienie „*Pro domo sua*”: *Origen's self-quotations and the construction of a literary oeuvre* miało za cel ukazanie sensu, znaczenia i możliwości badawczego wykorzystania autocytatów występujących w dziełach Orygenesusa; Prelegent podkreślił, że cytaty i inne odwołania do własnych dzieł mogą posłużyć nie tylko bardziej precyzyjnemu ustaleniu chronologii dzieł Aleksandryjczyka, ale także próbie odtworzenia całościowej wizji jego „literackiego projektu”, polegającego przede wszystkim na skomentowaniu całej Biblii. Pierwszy dzień sympozjum zakończyła uroczysta kolacja w postaci obficie nakrytego szwedzkiego stołu, sprzyjającego poznaniu się uczestników i kuluarowym dyskusjom.

---

\* Pełny wykaz 74 nazwisk zgłoszonych prelegentów oraz tytułów ich wystąpień zob. S. Longosz, *Colloquium Origenianum Decimum*, VoxP 29 (2009) t. 53-54, 1083-1087.